

Mladá veda

Young Science

Špeciálne vydanie

Mladá veda

Young Science

MEDZINÁRODNÝ VEDECKÝ ČASOPIS MLADÁ VEDA / YOUNG SCIENCE

Číslo 5, ročník 10., špeciálne číslo vydané v októbri 2022

ISSN 1339-3189

Kontakt: info@mladaveda.sk, tel.: +421 908 546 716, www.mladaveda.sk

Fotografia na obálke: Cesta. © Branislav A. Švorc, foto.branisko.at

REDAKČNÁ RADA

doc. Ing. Peter Adamišin, PhD. (Katedra environmentálneho manažmentu, Prešovská univerzita, Prešov)

doc. Dr. Pavel Chromý, PhD. (Katedra sociálnej geografie a regionálneho rozvoje, Univerzita Karlova, Praha)

Mgr. Jakub Köry, PhD. (School of Mathematics & Statistics, University of Glasgow, Glasgow)

prof. Dr. Paul Robert Magocsi (Chair of Ukrainian Studies, University of Toronto; Royal Society of Canada)

Ing. Lucia Mikušová, PhD. (Ústav biochémie, výživy a ochrany zdravia, Slovenská technická univerzita, Bratislava)

doc. Ing. Peter Skok, CSc. (Ekomos s. r. o., Prešov)

prof. Ing. Róbert Štefko, Ph.D. (Katedra marketingu a medzinárodného obchodu, Prešovská univerzita, Prešov)

prof. PhDr. Peter Švorc, CSc., predseda (Inštitút histórie, Prešovská univerzita, Prešov)

doc. Ing. Petr Tománek, CSc. (Katedra veřejné ekonomiky, Vysoká škola báňská - Technická univerzita, Ostrava)

Mgr. Michal Garaj, PhD. (Katedra politických vied, Univerzita sv. Cyrila a Metoda, Trnava)

REDAKCIA

Mgr. Branislav A. Švorc, PhD., šéfredaktor (Vydavateľstvo UNIVERSUM, Prešov)

Mgr. Martin Hajduk, PhD. (Banícke múzeum, Rožňava)

PhDr. Magdaléna Keresztesová, PhD. (Fakulta stredoeurópskych štúdií UKF, Nitra)

RNDr. Richard Nikischer, Ph.D. (Ministerstvo pro místní rozvoj ČR, Praha)

PhDr. Veronika Trstianska, PhD. (Ústav stredoeurópskych jazykov a kultúr FSS UKF, Nitra)

Mgr. Veronika Zuskáčová (Geografický ústav, Masarykova univerzita, Brno)

VYDAVATEĽ

Vydavateľstvo UNIVERSUM, spol. s r. o.

www.universum-eu.sk

Javorinská 26, 080 01 Prešov

Slovenská republika

OBRAZY PODUNAJSKA V CESTOPISNEJ REFLEXII GRÓFA N. M. V. DU PARC LOCMARIU

IMAGES OF THE DANUBE REGION IN A TRAVELOGUE OF COUNT N. M. V. DU
PARC LOCMARIA

Paula Pišová¹

Autorka pôsobí ako interná doktorandka na Katedre romanistiky Filozofickej Fakulty Univerzity Konštantína Filozofa v Nitre. Vo svojom dizertačnom výskume sa venuje literárnovednému skúmaniu francúzskej cestopisnej literatúry 19. storočia.

Author works as an internal postgraduate student at the Departement of Romance studies, Faculty of Arts, University of Constantine the Philosopher in Nitra. In her dissertation, she focuses on literary research of French travel literature of 19th century.

Abstract

The paper is drafted as an analysis and interpretation of a specific French travelogue of the 19th century. The main aim is to analyse work in the first part at the level of genre poetics and clarify its expressive qualities and their origin, in the second part the interpretation will focus on specific content in the form of representation of the Danube landscape and of sailing on the Danube. In the study, we focus on images of topographic objects, such as the town of Komárno, the town of Pressbourg and the Danube and the landscape in its catchment area between the towns of Pest and Pressbourg. In conclusion, we summarize the author's poetics at the divide of the Enlightenment and Romanticism and the most important topographic images involved in the creation of stereotypes. The findings presented in the paper form part of the dissertation research in the field of comparative literature.

Key words: travel writing, French literature of the 19th century, interpretation, poetics, images, Danube, Pressbourg, Komárno

Abstrakt

Príspevok je koncipovaný ako analýza a interpretácia konkrétneho francúzskeho cestopisného diela z 19. storočia. Hlavným cieľom je analyzovať dielo v dvoch častiach. V prvej na úrovni žánrovej poetiky, cieľom je objasniť jej výrazové kvality a ich pôvod, v druhej časti sa interpretácia zameria na konkrétny obsah v podobe zobrazovania podunajskej krajiny a plavby

¹Adresa pracoviska: Mgr. Paula Pišová, Katedra romanistiky, Filozofická fakulta, Univerzita Konštantína filozofa v Nitre, Hodžova 1, 949 01 Nitra
E-mail: paula.pisova@ukf.sk

po Dunaji. V štúdiu sa zameriavame na obrazy topografických objektov, ako mesto Komárno, mesto Prešporok, Dunaj a krajina v jeho povodí geograficky vyhradenú mestami Pešť² a Viedeň. V závere sumarizujeme autorskú poetiku nachádzajúcu sa na rozhraní osvietenstva a romantizmu a najvýznamnejšie topografické zobrazenia podieľajúce sa na tvorbe stereotypov. Poznatky prezentované v príspevku tvoria časť dizertačného výskumu z oblasti komparatistickej literatúry.

Kľúčové slová: cestopis, francúzska literatúra 19. storočia, interpretácia, poetika, obrazy, Dunaj, Prešporok, Komárno

Úvod

Literárnovednému výskumu obrazov krajiny Slovenska, jeho jednotlivých častí (miest, riek, pohorí a pod.) či Slovákov v cudzojazyčnej i slovenskej literatúre sa venovalo už niekoľko vedeckých štúdií či komplexnejších odborných vedeckých diel³, avšak tieto výskumy inojazyčnej literatúry sa orientujú prevažne na nemeckú, anglickú, českú, poľskú a maďarskú literárnu tvorbu. Množstvo literárnych prameňov zobrazujúcich Slovensko a krajinu v jeho pohraničí či slovenský ľud v spomenutých národných literatúrach je v porovnaní s inonárodnými literatúrami prirodzene väčšie, a to vďaka častejším kultúrnym stykom ich predstaviteľov. Ojedinelejším, no nie neexistujúcim, prípadom výskumu zobrazovania Slovenska je mapovanie a skúmanie takýchto obrazov v literárnych dielach francúzskej proveniencie⁴, ktorá je predmetná aj pre túto štúdiu. V optike výskumu obrazov je možné pracovať s textami všetkých literárnych druhov a ich žánrov, táto štúdia sa konkretizuje na dielo cestopisného charakteru, čím zamýšľame prispieť k rozvoju súčasného slovenského literárneho ale aj interdisciplinárneho bádania, v ktorom sa cestopisné diela stávajú čoraz častejšie hlavným pramenným materiálom. Nasledujúci text sa zameriava na analýzu konkrétneho cestopisného diela s názvom *Souvenirs des voyages de monseigneur le duc de Bordeaux en Italie, en Allemagne et dans les États de l'Autriche* [Spomienky monseigneura vojvodu z Bordeaux z ciest po Taliansku, Nemecku a štátoch Rakúska⁵] (1846). Cieľom je priblížiť osobnosť (na Slovensku) neznámeho autora a analyzovať celkový charakter cestopisu (jeho historicko-

² Pri práci s historickým cestopisom sme sa narazili na problematiku historického pomenovania miest, ktoré nie je úplne totožné so súčasným topologickým názvoslovím. Rozhodli sme sa v štúdiu uchovať pomenovanie Pešť, ako slovenského ekvivalentu k názvu Pesth, ktorý bol prebratý z nemčiny a využívaný v súdobej francúzskej literatúre, Pomenovanie Pešť označovalo vtedajšie samostatné uhorské mesto na ľavom brehu rieky Dunaj, ktoré zodpovedá súčasnej časti hlavného mesta Maďarska, Budapešti. Obdobne budeme postupovať aj pri súdobom pomenovaní Prešporok, ktorý označuje súčasnú Bratislavu, pričom vychádzame z autorom používaného z nemčiny prebratého názvu Presbourg.

³ Z tých aktuálnejších uveďme napr. vedeckú monografiu Jozefa Tancera *Neviditeľné mesto: Prešporok/Bratislava v cestopisnej literatúre* (2013), štúdiu Tomáša Móriho *Stereotyp Slováka v Poľsku koncom 19. storočia a dnes* (2018), monografické dielo Marianny Koliovej *Cestopisné obrazy v premenách času: Reprezentácia Tatier a Váhu v cestopisoch prvej polovice 19. storočia* (2019), ďalej štúdiu Jany Pátkovej *Obraz Bratislavy v českých cestopisoch meziválečného obdobia* (2021), ktorá vyšla v slovenskom periodiku Slovenská literatúra či štúdiu Charlesa Sabatosa *Bratislava as a cultural borderland in the Danubian narratives of Patrick Leigh Fermor and Claudio Magris* [Bratislava ako kultúrna hranica v Dunajských naratívach Patrica Leighta Fermora a Claudia Magrisa] (2020) vo World Literature Studies.

⁴ Dôkazom o existujúcom záujme o pertraktovaný výskum francúzskej literatúry môže byť dielo Kataríny Bednárovej *Bratislava, Un kaléidoscope littéraire* [Bratislava, literárny kaleidoskop] (2019).

⁵ V prípade inojazyčných prameňov bez oficiálneho slovenského prekladu uvádzame originálne znenie doplnené o vlastný voľný preklad názvov a citácií v zátvorke.

literárne zaradenie, poetiku a tematiku), ako aj konkrétny spôsob zobrazenia plavby po Dunaji a obrazov krajiny a miest na jeho toku medzi vtedajšou Viedňou a Pešťou.

Cestovanie v 19. storočí

Cestovanie, ktoré anticipuje vznik cestopisnej literatúry, bolo vo Francúzsku v 19. storočí populárne, čo dokladuje jednak označenie „zlatý vek cestovania“, jednak nárast počtu cestovateľov (a to nielen v kruhoch spisovateľov a vedeckých bádateľov, ale rovnako v radoch novinárov, umelcov či napokon aj obyčajných svetobežníkov s jednoduchou túžbou vydať sa na cestu) (Hoghton, 2014, s. 82, Venayre, 2006, s. 6), ako aj nárast spísaných a vydaných cestopisov, ktorých počet sa oproti minulému storočiu zvýšil päťnásobne⁶ (Weber, 2006, s. 61). Motivácia pre vykonanie cesty bola rôzna: masová či individuálna migrácia obyvateľstva za účelom vnútornej iniciácie, nájdenia práce, získania umeleckej inšpirácie, overovania poznatkov, objavenia nových území, príp. išlo o vojnový, náboženský či iný konflikt (Bertrand, 2014, Hoghton, 2014, s. 82 – 89).

Pomerne neznáme cestopisné dielo *Souvenirs des voyages de monseigneur le duc de Bordeaux en Italie, en Allemagne et dans les États de l'Autriche* [Spomienky monseignura vojvodu z Bordeaux z ciest po Taliansku, Nemecku a štátoch Rakúska] (1846) má spomienkový charakter. Autor francúzsky gróf Noël Marie Victor du Parc Locmaria v ňom popisuje cestovanie po boku Henricha V. vojvodu z Bordeaux⁷, vnuka niekdajšieho francúzskeho kráľa Karola X.⁸, počas rokov jeho vzdelávania potrebného pre postavenie princa. Cestovanie princa Henricha a jeho spoločníkov tak nadväzuje na tradíciu tzv. Grand Tour, teda na celoeurópsku zvyklosť završenia vzdelávania vyššie postavených (zväčša mužských) členov spoločnosti – aristokracie – prostredníctvom cestovania po európskych krajinách a univerzitách za účelom osobnostného a vedomostného rozvoja pred nastúpením do funkcie. Počiatky praktizovania Grand Tour siahajú do 16. storočia, pričom vtedajšie cestovanie à la Grand Tour mohlo trvať až dva roky, ale s rôznymi obmenami sa na túto cestu vydávajú vzdelanci z celej Európy ešte aj v priebehu prvej polovice 19. storočia (Boutier, 2004, s. 2), ako dokazuje cestovanie Henricha V. v roku 1839. Avšak z rozhovoru s francúzskym odborníkom Sylvainom Venayrom⁹ na tému cestovania v 19. storočí (v rámci francúzskeho rádiového vysielania *France Culture* [Francúzsko kultúra]) vyplýva demokratickejší charakter princovej cesty, pretože v predmetnom období už nešlo o klasickú Grand Tour trvajúcu dva roky, ale o cestu kratšieho časového obdobia (2 či 3 týždne,

⁶ Roland Le Huenen sa nazdáva, že počas 19. storočia sa vo Francúzsku nenachádzalo príliš mnoho spisovateľov, ktorí by časť svojej literárnej tvorby nevenovali spomienkam z ciest (Le Huenen, 1987, s. 51). Ako udáva v svojej štúdii Anne-Gaëlle Weber, počet publikovaných cestopisov, ktoré boli vydané medzi rokmi 1800 -1899 a sú zapísané v katalógu Francúzskej národnej knižnice, je 6 113, no ako správne poznamenáva Sylvain Venayre, toto číslo berie do úvahy len publikované cestopisy, pričom tento počet nezahrňa veľké množstvo nepublikovaných cestopisov, ktoré majú podobu (vedeckých) správ či korešpondencie a sú uschované v centrálnych archívoch (Weber, 2006, s. 61, Venayre, 2006, s. 13).

⁷ Henrich V. vojvoda z Bordeaux, gróf z Chambord, vo francúzštine Henri V duc de Bordeaux, comte de Chambord (Carpentier – Lebrun, 1987, s. 415) nazývaný aj Henri de France (Locmaria, 1846, s. 5).

⁸ Karol X. vojvoda z Artois, neskôr francúzsky kráľ, vo francúzštine Charles X, duc d'Artois, puis roi de France (Carpentier – Lebrun, 1987, s. 415)

⁹ Sylvain Venayre je súčasný francúzsky historik pôsobiaci ako profesor súčasnej histórie na Univerzite Grenoble Alpes, ktorý sa špecializuje na históriu cestovania a dopravy (turizmus, vojenské expedície a pod.) (bližšie pozri: heslo VENAYRE Sylvain na <https://luhcie.univ-grenoble-alpes.fr/membres/sylvain-venayre/>).

maximálne mesiace)¹⁰. Francúzsky princ putoval po Európskych oblastiach, ako Taliansko a Rakúsko-Uhorsko (geografické oblasti súčasného Chorvátska, Srbska, Rumunska, Maďarska, sčasti Slovenska, Rakúska), pričom mal nadobudnúť rôznorodé poznatky z politickej, vojenskej a spoločenskej oblasti. Stálymi sprievodcami a zároveň mentormi na jeho cestách boli gróf Montbel a autor predmetného cestopisu gróf Locmaria (Locmaria, 1846, s. 17).

Gróf Noël Marie Victor du Parc Locmaria ako spisovateľ

Utvoriť komplexný obraz o živote a osobnosti cestovateľa a vzdelanca analyzovaného cestopisného diela z malého množstva sprístupnených biografických informácií¹¹ sa javí ako apória, napriek tomu sa pokúsime objasniť tie stránky jeho osobnosti, ktoré majú vplyv na jeho tvorbu, a ktorých pochopenie je prínosné, ba až potrebné, pre interpretáciu samotného cestopisu. V článku prasynovca Henricha V., princa Sixta z rodu Bourbonov, v periodiku *La Revue de Paris* [Parížska revue] je stručne zaznamenané vojenské pôsobenie grófa Locmariu – armádneho veliteľa – bojujúceho vo vojnách za Cisárstvo a veliaceho jednému pluku počas politického režimu Reštaurácie¹². Gróf Locmaria armádu opustil v roku 1830 ako osobný zástupca ministra vojny (Bourbon, 1933, s. 5). Najviac o autorovej osobnosti, jeho motivácií pre cestovanie a jeho názoroch vypovedá samotný cestopis. V úvode autor spomína, že ako spoločník princa bol vybraný práve vďaka jeho skúsenostiam dôstojníka z predchádzajúcich vojen:

„On crut utile de lui adjoindre un officier, qui eût pris part aux dernières guerres de l'empire, et pratiqué dans des positions diverses plusieurs de services militaires qu'Henri de France voulait étudier; ce fut mon nom qu'on prononça“ [Považovali za užitočné mu pridať dôstojníka, ktorý sa zúčastnil posledných cisárskych vojen, a ktorý počas vojenskej služby zastával rôzne pozície, ktorými sa Henrich V. chcel zaoberať, a tak padlo moje meno] (Locmaria, 1846, s. 5).

Celkovú povahu jeho cestopisu ovplyvnili jeho vojenské skúsenosti, ako aj politické preferencie. Gróf Locmaria vo viacerých pasážach veľmi otvorene prejavuje podporu kráľovskej rodine alebo deklaruje svoje pocity hrdosti a vďačnosti za to, že mohol sprevádzať

¹⁰ Predmetná informácia je vyslovená približne okolo 13. minúty vysielania s názvom *Épisode 2: Dans les pas des voyageurs du XIXe siècle* [Epizóda 2: Po stopách cestovateľov 19. storočia] zo série *L'économie du voyage* [Ekonomika cestovania] (Rocquigny, 2019).

¹¹ Gróf Noël Marie Victor du Parc Locmaria sa narodil vo francúzskom meste Lorient v roku 1791 a zomrel v meste Tours v roku 1881 (konzultované na stránke Francúzskej národnej knižnice, dostupné na: https://data.bnf.fr/fr/16204145/noel_marie_victor_du_parc_locmaria/).

¹² Politický režim Francúzska v rokoch 1814 – 1830, v ktorom panoval šľachtický rod Bourbonovcov. Obdobie Reštaurácie bolo spoiatku politickým systémom konštitučnej monarchie uchovávajúcim niektoré idey Veľkej francúzskej revolúcie, no zavádzaním rôznych zákonov, ako napr. *la loi de double vote* [zákon dvojnásobného hlasu], cenzúr a obmedzení, ktoré obmedzovali slobodu všetkých stredných a nižších vrstiev, nabrala podobu autoritatívneho režimu. Tieto zmeny nastali predovšetkým počas vlády Karola X. (na tróne od 1824 po 1830) a viedli k Júnovej revolúcii v roku 1830, výsledkom ktorej bola abdikácia kráľa a jeho následný odchod do exilu spolu s rodinnými príslušníkmi jeho priamej rodovej línie. Pred svojou abdikáciou Karol X., v snahe zachrániť bourbonovskú dynastiu, menoval svojho (vtedy len 10 ročného) vnuka Henricha V. následníkom trónu a za regenta ustanovil vojvodu Ľudovíta Filipa Orleánskeho (taktiež z rodu Bourbonov), ktorý bol však neskôr snemovňou vymenovaný do funkcie francúzskeho kráľa, následkom čoho bol exil Henricha V. spolu s rodinou (Carpentier – Lebrun, 1987, s. 267-271, 415).

princa Henricha V. Autorovo rojalistické¹³ politické presvedčenie je markantné v opisoch nielen historických udalostí, na základe ktorých autor vyzdvihuje veľkoleposť zosnulého Karola X., ale aj v spôsobe zaznamenávania aktuálnych cestovateľských zážitkov spätých s vrúcnyim prijatím princa Henricha V. vo väčšine navštívených miest, keď napr. v súvislosti s princovou návštevou Temešváru píše: „*A peine le comte de Chambord parut-il qu'il fut reconnu; il recueillit, dans cette circonstance, de nombreux témoignages de sympathie et de respect*“ [Sotva sa gróf de Chambord zjavil, hneď ho spoznali; pri tejto príležitosti sa mu dostali mnohé prejavy sympatie a rešpektu] (ibid., s. 82). Prívetivé prijatia princa sú v cestopise miestami obohatené o komentáre podčiarkujúce autorov obdiv, napr. v prípade návštevy kasína v Pešti: „*on lui demanda sa signature pour consacrer le souvenir de sa visite; [...] on comprend l'importance que les étrangers eux-même attachent à ce grand nom de Henri de France*“ [požiadali ho o podpis, aby si uchovali spomienku na jeho návštevu [...] rozumieme dôležitosť, ktorú aj samotní cudzinci prikladajú významnému menu Henricha Francúzskeho] (ibid., s. 179). Vytvorený obraz všade vítaného, známeho a váženého princa Henricha V. je skresleným odrazom skutočnosti, predstavuje ideový konštrukt autorovho svetonázoru, je vyjadrením autorovho politického postoja a lásky k vlastnému národu, ktorého je spoločensky vysoko postavený princ symbolom. Netvrdíme, že princ nebol vítaný v krajinách a mestách, ktoré navštívil, ale práve selektovaním a frekventovaným zobrazovaním princa v emociálne kladne nabitých situáciách spisovateľ podáva dôkaz svojich pocitov a postojov, čo vypovedá o subjektívnej a selektívnej perspektíve pristupovania k zobrazovanej skutočnosti.

Dominantnosť autorského subjektu v texte prejavujúca sa zvýšenou subjektivitou a odklonom od systematického, racionálneho a štruktúrovaného opisu reality svedčí o vplyve literárnohistorického obdobia romantizmu, keď, ako Jozef Tancer píše, svet prestáva byť výhradne centrom záujmu empirického osvietenského poznávania a začína byť vnímaný subjektívne, ako zdroj zmyslového zážitku (Tancer, 2013 s. 65). Putovanie princa Henricha V. vo všeobecnosti nadväzuje svojím primárnym účelom na náučné cesty spadajúce do skupiny ciest tzv. Grand Tour, teda by sa dal predpokladať osvietenový charakter cestopisných záznamov (ktorý dominoval na sklonku predchádzajúceho 18. storočia a počiatku predmetného 19. storočia), napriek tomu cestopis grófa Locmariu vykazuje znaky poetiky romantizmu. Zmena poetiky cestopisných diel, na osi osvietenstvo – romantizmus, prirodzene súvisí so zmenou ponímania samotného cestovania a jeho účelnosti, ako aj s kultúrno-filozofickým nastavením spoločenských pomerov. Zatiaľ čo v predchádzajúcom osvietenском období malo cestovanie (zväčša) podobu striktnej vopred naplánovanej cesty za účelom zbierania nových ale predovšetkým overovania starých všeobecne platných (objektívnych) poznatkov, v prvej polovici 19. storočia naberať čoraz dobrodružnejší ráz, prípadne „*je do takejto polohy štylizované*“ (Koliová, 2019, s. 27). Do popredia sa dostáva individuum a jeho osobné

¹³ Gróf Locmaria sa vo svojom cestopisnom diele prejavuje ako prívrženeц panovníckeho/kráľovského rodu Bourbonovcov, ktorého členovia boli pri moci aj v období francúzskeho politického režimu Reštaurácie. Gróf podporuje rodové nástupnícke právo Henricha V. píšuc o ňom, že je „*un prince né pour régner sur nous*“ [princ zrodený nám vládnuť] (Locmaria, 1846, s. 6). Výpovedným dôkazom o jeho lojálnosti k rodine Karola X. a jeho nasledovníkom je možné vidieť aj v kritike ich núteného exilu: „*L'exil de la famille de Louis XIV fut, avant tout, une satisfaction à des intérêts privés; ces intérêts, égoïstes, impopulaires*“ [Vyhnanstvo rodiny Ľudovíta XIV. bolo predovšetkým satisfakciou súkromných záujmov; tieto záujmy, sebecké, nepopulárne] (Locmaria, 1846, s. 185).

prežívanie, pričom racionálna povaha poznávania a reflektovania okolitého sveta je nahradená dominujúcou emocionálnosťou a subjektívnosťou (ibid., s. 26 – 28). Medzi situácie dobrodružnejšieho, prípadne zážitkovejšieho rázu môžeme rátať napríklad princovo kúpanie sa v Dunaji (v miestach pri Margitinom ostrove neďaleko Pešte), pričom nečakaný princov sprievod tvorilo 60 ďalších plavcov a 10 lodiek s kvetmi a hudobníkmi. Táto udalosť, napriek jej malej významnosti na dosiahnutie cieľa princovej cesty - jeho vzdelania, urobila na autora taký dojem, že ju zvečnil vo svojom texte, dokonca opätovne vyzdvihol princovu postavu opisom jeho zdatného výkonu, ktorý by podľa slov autora nezahanbil ani Tritóna či Néreidy (Locmaria, 1846, s.178).

Z autorových opisov je možné vycítiť jeho vlastné nadšenie i ďalšie citovo poznamenané prežívanie vedúce k projektovaniu autorského subjektu do textu, avšak z hľadiska makrokompozície diela a jeho slohových postupov je cestopis grófa Locmariu zaujímavý v tom smere, že ústrednou postavou rozprávania nie je autor-rozprávač, ale všetky súdobé zážitky sú predstreté ako konanie a prežívanie inej „hlavnej“ postavy, ktorou je francúzsky princ Henrich V. Autor štylizuje cestopis ako rozprávanie o zážitkoch, pričom cestovanie a aktivity s ním spojené stavia do popredia tematického plánu, čím posilňuje naráciu¹⁴ ako textotvornú stratégiu. Takýto postup umocňuje románový charakter diela, teda jeho umeleckú stránku (v kontraste s tou vedeckou informatívnou), ktorá je typická pre cestopisy romantickej poetiky. Napriek tomu je nevyhnutné poznamenať, že toto rozprávanie o hlavnom hrdinovi, je stále naviazané na konkrétnu postavu francúzskeho princa, jeho konanie a všeobecnú obľúbenosť, čím sa z príbehu stáva skôr text s jasne motivovaným cieľom odovzdať odkaz veľkosti Henricha V. a teda aj Francúzska či francúzskeho národa ako takého.

Zatiaľ čo princ Henrich V. a jeho spoločníci putujú z miesta na miesto, teda sa presúvajú v priestore, tak spisovateľovo putovanie sa rozvíja aj v rovine času, čo je ďalším znakom cestopisných diel s poetikou romantizmu. V cestopisoch romantizmu môžeme pozorovať, že rôzne navštívené krajinné oblasti či konkrétne miesta (mestá, budovy) sa stávajú taktiež plátnom autorovej predstavivosti. V 19. storočí tieto myšlienkové procesy tvorí autorove imaginatívne premietanie si historických udalostí, pričom jednotlivé objekty či celé scenérie, na základe ich referencie s minulosťou, prenášajú cestovateľa naspäť v čase (Venayre, 2011, s. 22). Gróf Locmaria navštevuje s princom rôzne zákutia Európy, na ktorých necháva svoju myseľ a pozornosť vplávať do minulosti: v blízkosti rumunského mestečka Orsova ho jaskyňa prenáša v čase do 17. storočia k generálovi Fridrichovi von Veteranimu a jeho úspešnej bitke proti Turkom, tokajské pláne sa stávajú svedkami mocenského zápolenia o uhorský trón medzi Jánom Zápoľským a Ferdinandom Habsburským, Viedenská mestská časť Essling a mestečko Wagram privádzajú spisovateľa-cestovateľa k živému opisu nedávnej napoleonskej bitky a menovať by sme mohli mnohé ďalšie putovania v čase (Locmaria, 1846, s. 89-90, 157-159, 247-281).

¹⁴ Pokiaľ ide o slohové postupy cestopisov („slohovo-postupové štruktúry textu“ – Nosková, 2014, s. 25), Narguès Hooshmand v svojej *Étude générique du récit de voyage* [Generickej štúdii cestopisu] (2010) spomína neustálu osciláciu cestopisov na osi opis – rozprávanie (Hooshmand, 2010, s. 55), zatiaľ čo Naima Merdji vo svojej štúdii o inakosti v konkrétnom cestopisnom diele dopĺňa k rozprávaniu a opisu aj komentár, teda úvahový slohový postup (Merdji, 2017).

Takto koncipované pasáže cestopisného textu sa vyznačujú, okrem čiastočnej narácie, zvýšenou mierou reflexie, ktorá, či už pri pohľadoch do minulosti alebo pri opisoch súdobej reality, obsahuje hodnotiace súdy spisovateľa, ako ďalší z prejavov subjektívneho zobrazovania skutočnosti. V prípade cestopisu grófa Locmariu sa väčšina poznámok, porovnávaní či hodnotiacich postrehov vzťahuje k vlastnému národu, či národnej histórii a zdôrazňovaniu ich hodnôt. Jednou z foriem tejto národne orientovanej reflexie je akcentovanie historických osobností, napr. v súvislosti s návštevou talianskeho mesta Livorno: „*Alexandre, César, Charlemagne et Napoléon sont les quatre plus grandes figures de l'histoire du monde. De ces génies extraordinaire, Napoléon est certainement le plus remarquable*“ [Alexander (Veľký – P. P.), César, Karol Veľký a Napoleon sú štyri najvýznamnejšie osobnosti svetovej histórie. Napoleon je dozaista najvýznačnejší spomedzi týchto mimoriadnych géniov] (ibid., s. 375). Z citácie je zjavné autorovo preferovanie postavy Napoleona, ktorý sa ako historická osobnosť spája s utváraním francúzskej národnej identity, no treba podotknúť, že do spomenutej skupiny významných svetových panovníkov autor zaraďuje aj ďalšiu postavu spätú s ukotvením tejto národnej identity v minulosti, a to Karola Veľkého – kráľa Frankov, predka súčasných Francúzov. V 19. storočí sa v literatúre vynára problematika národa či národnej identity, pretože to bolo obdobie formovania moderných národov (Koliová, 2019, s. 36). Národy sa snažili o vytvorenie si vlastného národného charakteru, vlastnej identity, pričom môžeme pozorovať fenomény legitimizácie a sakralizácie národa vychádzajúce z prirodzenej snahy propagovať vlastné hodnoty a zaistiť tak existenciu a prežitie svojho národa (Bédarida, 2002). Na základe vyššie spomenutých znakov cestopisného textu predmetného spisovateľa môžeme grófa Locmariu chápať ako autora s národným zmýšľaním, ktoré ovplyvnilo jeho literárnu tvorbu na úrovni obsahovej (subjektívna selekcia zaznamenaných situácií) i poetickej (celková atmosféra diela a spôsob písania a zobrazovania).

Inklinácia k romantickej poetike literárnych textov je v spomienkovom cestopisnom texte výrazná aj z pasáží, ktoré sa venujú obrazom pitoreskných¹⁵ krajinných scenérií. V období putovania grófa Locmariu sa malebné cesty vzťahovali na viaceré typy krajinnej oblasti, jednou z nich boli hory, predovšetkým švajčiarske Alpy (Chorvát, 2007, s. 48). Aj v prípade nami analyzovaného cestopisného textu pozorujeme zvýšenú mieru malebných opisov vo chvíli, keď sa skupina autora dostáva do horských polôh v oblasti súčasného Rumunska, niekdajšej časti Uhorska. S ich príchodom do horského mesta Zlatna, prichádza aj autorov poetickejších/umeleckejší opis horského mestečka a jeho jednotlivých domov:

„À six heures et demie nous arrivâmes à Zalathna, après avoir parcouru un pays fort pittoresque; [...] Zalathna est une jolie petite ville de huit mille âmes [...] sa position au milieu des montagnes les plus agrestes, est fort agréable; on y compte un grand nombre de jolies

¹⁵ Etymologicky pojem pitoreskný/pitoresknosť vychádza z talianskeho slova *pittore*, ktoré v preklade znamená maliar (Tancer, 2013, s. 67). Pitoresknosť, inak povedané aj malebnosť, je estetická teória/koncepcia a kategória, ktorá vznikla približne v polke 18. storočia a výrazne ovplyvnila spôsob vnímania sveta, ako aj poetiku cestopisných textov. Vznik a rozvoj tejto koncepcie prináša akýsi „nový druh krásy“, ktorý sa zakladá na deskripcii veľkých prírodných scenérií (Weber, 2020, s. 7). Táto estetická kategória sa rozvíjala v 18. storočí v talianskej, francúzskej a anglickej teórii maliarstva, ktorá bola typická pre žánrovú malbu „krajinkárstva“, pričom zobrazená krajina mala v recipientovi prebudiť živé asociácie spojené s pocitom harmonickej krásy a uchvacujúcej vznešenosti (Henckmann – Lotter, 1995, s. 120).

maison [...] on descend dans un charmant vallon arrosé par une branche de l'Aranyos [...] Chacune de ses maisons est le fruit du travail de ses ouvriers, quelques unes sont gracieusement assises sur les flancs de la montagne; des arbres, des jardins, de jolies chapelles s'élèvent ça et là; ce tableau, alors éclairé par un beau soleil du printemps“ [O pol siedmej sme dorazili do Zlatna, po prejdení veľmi malebnej krajiny [...] Zlatna je veľmi pekné mestečko ôsmich tisíc duší [...] jeho pozícia uprostred najvidieckejších hôr je veľmi príjemná, narátame tam veľký počet milých domčekov [...] Zostupujeme do čarovného údolia napájaného vetvou Arieši [...] Každý z týchto domov je ovocím ťažkej práce robotníkov, niektoré sú pôvabne usadené na úbočiach hory; tu a tam sa dvíhajú stromy, záhrady, milé kaplnky; tento obraz, vtedy osvetlený krásnym jarným slnkom] (Locmaria, 1846, s. 117-119 a 123).

Na dôvažok tieto pitoreskné obrazy časti Uhorska prirovnáva k spomínanému Švajčiarsku, ako je tomu v prípade na míľu vzdialenému údoliu: „*Pendant deux heures nous continuâmes de remonter l'Ompaly: cette vallée est délicate, elle rappelle les plus jolies sites de la Suisse*“ [Počas dvoch hodín sme pokračovali v znovu-vystúpení na Ompaly¹⁶: toto údolie je ľúbezné, pripomína najkrajšie kúty Švajčiarska] (ibid., s. 118).

V dôsledku predstretého romanticky ladeného rázu diela, by bolo možné nadobudnúť dojem, že cestopisné dielo grófa Locmariu je typickým beletrizovaným cestopisom jeho doby. Malebné opisy tvoria sporadické odseky v štruktúre celého diela, ktoré je z väčšej časti zamerané na vymenovanie princových stretnutí s významnými osobnosťami či na technickejšie zamerané informácie, teda nie je programovým dielom romantickej cestopisnej tvorby. Okrem upriamania pozornosti na princove sociálne interakcie, najdetailnejšie charakteristiky autor prisúdil záležitostiam spojeným s vojenskou či politickou hodnotou, akými sú popisy regimentov, vojenských zvyklostí a pod. Vo väčšine navštívených miest zväčša len menuje v nich sa nachádzajúce mestské objekty, prípadne sa kratšie pozastaví nad tými kultúrne významnejšími z nich, no skutočnú pozornosť venuje objektom, ktoré mali alebo majú politicky či vojensky dôležitú funkciu. V takých prípadoch poznatky uvedené v diele oscilujú medzi hodnotiacou reflexiou (vzťahujúcou sa k národu alebo politike) a osvietenským informačne obsažným traktátom (súvisiacim s niekdajším dominantným encyklopedizmom). Domnievame sa, že túto výrazovú rovinu jeho cestopisného textu ovplyvnila jeho profesia a roky strávené v armáde, zatiaľ čo romantické prvky majú pôvod v čítaní iných cestopisných diel jeho doby¹⁷.

Obrazy krajiny a plavby po Dunaji

Dostavajúc sa k poslednej mienenej oblasti štúdie vybraného cestopisného textu, k interpretácii obrazov Podunajska a plavby po rieke Dunaj, pokladáme za vhodné úvodom ozrejmiť mieru súdobého všeobecného poznania Uhorska. Uhorsko, ako jedna z plánovaných destinácií princovej cesty, bolo v čase jeho putovania ešte stále pomerne neznámou krajinou, pričom tento

¹⁶ V prípade tohto topologického názvu sa nám nepodarilo dohľadať informáciu, či ide o vrch, pohorie alebo údolie, ani jeho slovenský ekvivalent, nechávame ho teda v autentickej podobe.

¹⁷ Počas samotnej cesty autor spomína čítanie iných francúzskych diel (ako napr. *L'Esprit des lois* [Duch zákonov] (1748) baróna de Montesquieu), dokonca aj cestopisných (napr. *Voyage du maréchal duc de Raguse en Hongrie, Transylvanie, dans la Russie méridionale ...* [Cesta maršala vojvodu de Raguse do Uhorska, Transylvánie južného Ruska ...] (1838) francúzskeho maršala Augusta Marmonta, vojvodu z Raguse) (Locmaria, 1846, s. 73).

cestovateľský nezáujem pramenil z obrazu krajiny, ktorý sa vytvoril v predchádzajúcich storočiach. Jozef Tancer vo svojom diele *Neviditeľné mesto. Prešporok/Bratislava v cestopisnej literatúre* (2013) ako možné dôvody nezájmu menuje napríklad nevyhovujúcu kvalitu ciest a povedomie o historickom období tureckej nadvlády, stavovských povstaní či epidémie cholery (Tancer, 2013, s. 25). Obraz chudého a zaostaleho Uhorska (v porovnaní so západnými krajinami) upevňujú aj postrehy grófa Locmariu. Zlý stav prevažne poľných uhorských ciest je zachytený v poznámkach o odchode z Orsovy: „*le mauvais temps et les mauvaises routes. La journée fut pénible, nous cheminions lentement; après une longue marche faite en grande partie à pied et dans la boue, nous arrivâmes à onze heures du soirs*“ [zlé počasie a zlé cesty. Deň bol strastiplný, postupovali sme pomaly; po dlhom pochode, ktorý sa z veľkej časti konal peši a v blate, sme dorazili o jedenástej večer] (Locmaria, 1846, s. 105), či v rozličných spomienkach na rozmočené a bahnité cesty (ibid., s. 110). Zlá skúsenosť s Uhorskom sa spájala aj s nedostatočným či až zlým vybavením hostincov a hotelov, ktorú gróf Locmaria po boku Henricha V. zaznamenal v oblasti Tokaja: „*Nous avons faite à Tokai un mauvais dîner, passé une mauvaise nuit, aussi que nous y avons vu une mauvaise représentation de la justice sociale*“ [V Tokaji sme mali zlú večeru, strávili zlú noc, a rovnako sme tam videli zlú reprezentáciu sociálnej spravodlivosti] (ibid., s. 123). Súdobá neznámosť uhorských miest v prvej polovici 19. storočia je v cestopise taktiež prítomná:

„*Cependant le princ allait partir pour visiter les diverses provinces de la Hongrie et de la Transylvanie; il avait vu Vienne, Prague, Venise et Milane; il ne connaissait ni Pest, ni Clausembourg, ni Hermanstadt*“ [Napriek tomu sa princ chystal odísť, aby navštívil rôzne provincie Uhorska a Transylvánie; videl Viedeň¹⁸, Prahu, Benátky a Miláno, nepoznal ani Pešť, ani Kľuž, ani Sibiu] (ibid., s. 17).

Cestopis francúzskeho grófa tak v diele preberá a ďalej posúva v literatúre ustálený obraz východného zaostaleho Uhorska. Nárast záujmu o túto krajinu môžeme sledovať v 18. ale predovšetkým v 19. storočí, a to aj vďaka vzniku a rozvoju paroplavby po Dunaji. Nový spôsob cestovania, ktorý spočiatku spájal Viedeň s Budapešťou (postupom času sa trasa rozšírila až po Konštantínopol), sa v priebehu 19. storočia stal znakom malebnej cesty dolu Dunajom a súvisel so vznikom nového typu knižného cestopisu - sprievodcom po Dunaji (Tibenský – Urbancová, 2003, s. 263 a 266). Skupina princa Henrich V. sa počas svojej cesty Uhorskom priblížila k Dunaju, prekročila jeho koryto i sa po ňom plavila na viacerých úsekoch jeho toku, vďaka čomu cestopis poskytuje dostatočné množstvo autorových zobrazení. Vo všeobecnosti, neorientujúc sa teraz na zobrazenie Dunaja v miestach súčasnej slovensko-maďarskej hranice, môžeme pozorovať, že autor Dunaj zobrazuje predovšetkým ako strategickú výhodu v obchodnej sfére, keď na margo mesta Petrovaradinu píše „*sa position sur le Danube lui donne une grande importance commerciale*“ [jeho pozícia na Dunaji mu dáva veľký obchodný význam] (Locmaria, 1846, s. 44)¹⁹. Dunaj predstavuje strategickú výhodu aj pokiaľ ide o dôležitú

¹⁸ Autor zvyčajne využíva pomenovania prebraté z nemčiny, pričom vo väčšine prípadov, hlavne ak ide o Uhorské mestá, existuje ešte aj maďarský ekvivalent. V našom preklade citácií sme sa rozhodli využiť slovenské ekvivalenty jednotlivých miest, aby bol text prístupnejší slovenskému čitateľovi.

¹⁹ Ďalším príkladom obchodného významu je citácie o meste Semlin, ktoré je „*centre d'un grand commerce favorisé par la position sur le Danube*“ [centrum veľkého obchodu podporované polohou na Dunaji] (Locmaria, 1846, s. 49).

vojenskú a obrannú funkciu: „*La forteresse est défendue, à l'ouest, par le Danube; au nord, par un bras de ce fleuve*“ [Pevnosť je chránená, zo západu, Dunajom, zo severu, ramenom tejto rieky] (ibid., s. 44), ale predovšetkým výsadu vo sfére dopravy.

Princova skupina na cestách využila plavbu po Dunaji po prvý krát od chorvátskeho mesta Vukovar, odkiaľ putovala po jeho toku cez Nový sad a Petrovaradin až do Belehradu (v Srbsku) (Locmaria, 1846, s. 42 – 45), neskôr z Orsovy do mesta Neu-Orsova²⁰ (ibid., s. 90 a 91) a napokon z Pešte, cez Prešporok až do Viedne (ibid., s. 181 – 209). Z Pešte do Prešporka sa princ a jeho skupina plavili na parníku nazvanom *Nador*, pričom, ako sme už skorej poznamenali, cestovanie parníkom po Dunaji bolo vyhl'adávaným spôsobom súdobej dopravy. V prvej polovici 19. storočia bol tento spôsob presunu jednoznačne najefektívnejší, pokiaľ ide o ekonomické, pragmatické, časové i bezpečnostné kritériá (Tancer, 2013, s. 79 – 90). Oblúbenosť paroplavby po Dunaji dokazuje aj zmeska národností nachádzajúca sa na spomenutej lodi: „*Il y avait à bord des Russes, des Italiens et surtout des Anglais*“ [Na palube sa nachádzali Rusi, Taliani a predovšetkým Angličania] (Locmaria, 1846, s. 181). Paroplavba okrem ekonomických a pragmatických výhod poskytovala cestovateľom ešte ďalšie pridané hodnoty, akými sú pohľady na obrazy krásnej podunajskej prírody a miest, ktoré parník míňal. Aj napriek autorovej vojensko-politickej zaujatosti, ktorá na ceste potláčala do úzadia vizuálne vnímanie krásy, jeho cestopisné dielo je svedkom takéhoto pohľadu na svet. Autor ho prináša prostredníctvom opisu spolucestujúcej anglickej maliarky, no zároveň ide o prejav jeho vlastného názoru a obdivu:

„*Chemin faisant, elle avait parcouru l'Asie mineure et visité Constantinople, dessinant partout des vues [...] Son talent a pu trouver à s'exercer dans le trajet de Pesth à Pressbourg: d'abord la vue de Bude, de son palais, de ses murailles, de son observatoire, de son fleuve, de ses îles, vue remarquable [...]. Puis Comorn, ses fortifications, ses tours et son riant paysage! les ruines de Wissegrad, ancienne résidence de Hongrie, situation pittoresque que digne des pinceaux d'un bon peintre; la ville de Gran et la magnifique église [...] enfin Presbourg, à demi caché par les arbres qui couvrent les rives du fleuve, et au dessus desquels s'enlèvent en amphithéâtre la ville haute et son palais brûlé!*“ [Cestujúc, prešla Malú Áziu a navštívila Konštantinopol, všade maľujúc výhľady/pohľady/scenérie [...]. Jej talent sa mohol uplatniť na trase z Pešte do Prešporka: najskôr pohľad na Budu, na jej hrad, jej hradby, jej observatórium, jej rieku, jej ostrovy, pozoruhodný pohľad [...]. Potom Komárno, jeho opevnenia a pôvabná krajina! ruiny Vyšehradu, niekdajšej rezidentúry Maďarska, malebná poloha hodná maliarových štetcov; mesto Ostrihom a prekrásny chrám [...]. Nakoniec Prešporok, napoly skrytý stromami, ktoré pokrývajú brehy rieky, a nad ktorými sa ako amfiteáter týči horné mesto a jeho vypálený palác!] (ibid., s. 182).

Aj keď v prípade tejto ukážky nemôžeme hovoriť o kvetnatom umeleckom opise, v porovnaní s ostatnými zobrazeniami sa postoj autora mení. V ukážke sa zameriava na vizuálne vnemy krásy, čo je odklonom od autorovho tradičného zobrazovania topologických objektov vychádzajúcich z pragmatických základov. Autor sa na chvíľu necháva uniesť obrazmi – scenériami, ktoré ulahodili jeho oku a stáli by za maliarske zvečnenie. Takýto prejav v sebe

²⁰ Logicky by sa žiadalo využitie ekvivalentného pomenovania Nová Orsova, ktorého existenciu však nevieme preukázať.

nesie náznak malebného vnímania krásy typického v 19. storočí, ktorý je v prípade podunajských oblastí upriamený skôr na širšie krajinné obrazy ako na jednotlivé čaro konkrétnych miest.

V prípade Komárna autor znova nadobúda seba vlastný pohľad poznačený vojenskými skúsenosťami a politický zmysľaním. Z charakteristiky mesta síce vycítiť autorov obdiv, no z celkom iného dôvodu ako pri predchádzajúcich obrazoch. Komárno sa mu javí ako príkladne vybudované opevnenie so strategicky rozmiestnenými budovami, ktoré by mohlo slúžiť nie len ako súčasť dôležitej obrany počas vojen, ale taktiež ako sklad zásob pre veľkú časť armády. Jeho vnímanie videného mesta opäť prechádza do pragmatických úvah o vojenských stratégiách a vzdľaňuje sa vizuálnej kontemplácii. Zaujímavým je autorove prirovnanie Komárna k talianskemu mestu Mantova, pričom tvrdí, že mesto má viac taliansku ako maďarskú atmosféru (ibid., s 181 – 188), čím ho poníma viac ako západné než východné mesto. Tento postoj je v prípade menších Uhorských miest nezvyklý, keďže väčšia časť Uhorska bola cestovateľmi zo západných európskych krajín považovaná za oblasti východnej (často menej civilizovanej) kultúry.

Prešporok, ako posledné mesto na ceste Podunajskom, autor cestopisu zachytáva v podobe „galérie“ obrazov mesta, pričom každý zo zachytených obrazov je podmienený iným faktorom grófovho cestovania. Prešporok, do ktorého Henrich V. a jeho skupina prichádzajú od východu (proti prúdu Dunaja), teda autor vidí ako mesto „*allemande plutôt qu'hongroise*“ [skôr nemecké ako uhorské/maďarské] (ibid., s. 188), teda mesto s rázom pripomínajúcim skôr Viedeň predznamenantujúce civilizovanejšiu, vyspelejšiu svet. Toto vnímanie Prešporka je podmienené hlavne dlhšou skúsenosťou s menej vyspelými časťami Uhorska (Transylvánia, Slavónsko a Valašsko) a ďalšími precestovanými krajinami (Chorvátsko, Srbsko a pod.). Ďalším obrazom mesta v grófovom podaní je Prešporok ako hlavné mesto s upadajúcou slávou a významom. Napriek tomu, že Prešporok je stále hlavným a taktiež korunovačným mestom Uhorska, autor si uvedomuje stále silnejúcu národnú dominanciu Pešte. Grófovo hľadanie malebného Prešporka by sa dalo nájsť v krátkom zmienení o „*un petit théâtre, un jolie promenade, un nouveau quartier très bien bâti, un beau faubourg maintenant réuni à la ville, trois places, dont l'une assez vaste est embellie par de beaux hôtels*“ [malom divadle, peknom korze, novej veľmi dobre postavenej štvrti, peknom predmestí teraz spojenom s mestom, troch námestiach, z ktorých je jedno celkom široké a skrásnené peknými hotelmi“ (Locmaria, 1846, s. 189), ale malebnejší opis prenecháva Prešporku v spojení s okolím:

„Les environs de Presbourg sont fort jolis; de beaux bois, de riantes vallées, des collines bien plantées, le mouvement du Danube sillonné de bateaux à vapeur, tout contribue à faire cette ville une agréable résidence“ [Okolie Prešporka je veľmi pekné; krásne lesy, pôvabné údolia, pevne stojace kopce, zvlňenie Dunaja popretkávaného parníkmi, to všetko prispieva k tomu, aby toto mesto bolo príjemným bydliskom] (ibid., s. 190).

Panoramatický obraz Prešporka je neoddeliteľne spätý s pohľadom od rieky, pričom výrazný objekt tohto pohľadu tvorí (v čase návštevy princa Henricha V. vyhorený) hrad na vrcholku kopca nad mestom (ibid., s. 182). Záznamy grófa o princovom pobyte v Prešporku však skôr podávajú obraz mesta plného príležitostí na bohatý sociálny život princa (ktorých sa mohol

zúčastniť aj gróf Locmaria), teda obraz mesta ako sídla vyššej spoločnosti, čo súvisí so samotným sociálnym postavením cestovateľskej skupiny. K vytvoreniu tohto dojmu prispeli opisy stretnutí s rôznymi osobnosťami vtedajšej politickej či inej časti spoločenskej scény, akými bola večera s rakúskym arcivojvodom a uhorským palatínom Jozefom Habsbursko-Lotrinským a jeho dcérou Hermínou, stretnutia s biskupmi z rumunských miest Carlsbourg a Oradea a rovnako uvítanie cisára a cisárovnjej²¹, ku ktorým bol pozvaný na návštevu vo Viedni (s. 188 – 196).

Záver

Záverom zhrňme analýzu francúzskeho cestopisného diela grófa Locmariu z konca tretej dekády 19. storočia, z ktorej vyplýva, že dielo je príkladovým cestopisným textom dokumentujúcim nástup romantickej poetiky zrkadliacej sa na úrovni žánrovej výrazovosti literárneho textu. Poetika cestopisu je značne ovplyvnená rozširujúcim sa subjektivismom romantizmu na jednej strane, stále pretrvávajúcim objektívnym racionalizmom predchádzajúceho osvietenského obdobia na druhej strane. Prelínanie princípov dvoch kontrastných poetík je možné badať v autorovej stratégii vnímania a reprezentácie udalostí a videných objektov. Informatívne bohaté a presné opisy majúce základ v osvietenskom encyklopedizme sú poznačené autorovým profesionálnym vojenským životom, jeho národným zmýšľaním ako aj nastupujúcou vizualizáciou vnímania, ktoré do diela rozprávačskej stratégie vnášajú jedinečný osobný autorský aspekt. Gróf Locmaria nezamýšľal prostredníctvom svojho cestopisu podať len geografické, spoločenské a iné faktografické znalosti o navštívenej krajine, jeho dielo pripomína svedectvo právoplatnosti, spôsobilosti a náležitosti princa zastávať miesto nasledovníka trónu. Pokiaľ ide o obrazy oblasti Podunajska, z kontextu celého cestopisu a jeho účelu je zjavné, že autor im všetkým neprikladá rovnakú dôležitosť. Z jeho postrehov sú pre formovanie obrazu ukotveného v kolektívnej pamäti najvýznamnejšie obrazy dvoch miest: Komárna ako vojensky a historicky dôležitej pevnosti (obraz je výsledok povedomia o Tureckých nájazdoch) a Prešporka ako mesta západného charakteru (výsledok príjazdu z východu), mesta vysokej spoločnosti a živej spoločenskej scény (počiatok tohto obrazu je ukotvený v spoločenských stykoch a sociálnom postavení cestujúcej skupiny) i mesta s nezameniteľnou panorámou s hradom vypínajúcim sa na pahorku nad ním (typizovaný pohľad na mesto spojený s vizualizáciou cestovateľského zážitku).

Tento článok odporúčal na publikovanie vo vedeckom časopise Mladá veda:

Prof. PhDr. Katarína Bednárová, CSc.

Štúdiá vznikla v rámci riešenia projektu UGA č. III/8/2021 Slovensko (Horné Uhorsko) a Slováci (Horní Uhri) vo francúzskej cestopisnej literatúre 19. storočia.

²¹ Cisárom v danej dobe bol Ferdinand I. a jeho manželkou bola Mária Anna Savojská.

Použitá literatúra

1. BÉDARIDA, François. 2002. Identité national et image de l'autre. In *Mélanges de l'École française de Rome, Italie et Méditerranée* [online]. Č. 1, s. 39 – 45 [cit. 2021-11-03]. ISSN 1724-2134. Dostupné z: https://www.persee.fr/doc/mefr_1123-9891_2002_num_114_1_9840.
2. BERTRAND, Gilles. 2014. La place de voyage dans les sociétés européennes (XVIe-XVIIIe siècle). In: *Annales de Bretagne et des Pays de l'Ouest* [online]. Č. 3, s. 7- 26 [cit. 2021-06-07]. ISSN 2108-6443. Dostupné z: <https://journals.openedition.org/abpo/2829>.
3. BOURBON, Sixte de. 1933. Le compte de Chambord en Italie. In: *La Revue de Paris* [online] Č. 3, s. 5 – 11 [cit. 2021-07-14]. Bez ISSN. Dostupné z: <https://gallica.bnf.fr/ark:/12148/bpt6k17651d/f3.item>.
4. BOUTIER, Jean. 2004. Le grand tour : une pratique d'éducation des noblesses européennes (XVIe-XVIIIe siècles). Le voyage à l'époque moderne. In: *Le voyage à l'époque moderne* [online]. Č. 27, s. 7 – 21 [cit. 2021-06-07]. ISSN 0221-3486. Dostupné z: <https://halshs.archives-ouvertes.fr/halshs-00006836/document>.
5. CARPENTIER, Jean a François LEBRUN. 1987. *Histoire de France*. Paríž: Éditions du Seuil. ISBN 2-02-009773-7.
6. ROCQUIGNY, de Tiphany a kol., 2019. *Épisode 2: Dans les pas des voyageurs du XIXe siècle* [online]. France Culture: Entendez-vous l'éco?, [cit. 2021-11-02]. Dostupné z: <https://www.franceculture.fr/emissions/entendez-vous-leco/leconomie-du-voyage-24-histoire-economique-du-voyage>.
7. HECKEMANN, Wolfhart a Konrad LOTTER. 1995. *Estetický slovník*. Praha: Nakladatelství Svoboda. ISBN 80-205-0478-8.
8. HOGHTON, Isabelle Bes. 2014. Voyager au XIXème siècle, plaisir ou nécessité? In: *Cadernos De Literatura Comparada* [online] Č. 30, s. 81 – 94 [cit. 2021-06-07]. ISSN 2183-2242. Dostupné z: <https://ilc-cadernos.com/index.php/cadernos/article/view/86>.
9. HOOSHMAND, Narguè. 2010. Étude générique du récit de voyage. In: *Plume, Revue semestrielle de l'Associations Iranienne de Langue et Littérature Française* [online] Č. 12, s. 36 – 54 [cit. 2021-12-06]. ISSN 2645-4912. Dostupné z: <https://www.semanticscholar.org/paper/Etude-générique-du-récit-de-voyage-Hooshmand/be726fb7a005cd0871048f8df66a5999e0c10df1>.
10. CHORVÁT, Ivan. 2007. *Cestovanie a turizmus v zrkadle času*. Banská Bystrica: Ústav vedy a výskumu Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici. ISBN 978-80-8083-344-2.
11. KOLIOVÁ, Marianna. 2019. *Cestopisné obrazy v premenách času (Reprezentácia Tatier a Váhu v cestopisnej literatúre prvej polovice 19. storočia)*. Bratislava: Univerzita Komenského v Bratislave. ISBN 987-80-223-4775-4.
12. LE HUENEN, Roland. 1987. Le récit de voyage: l'entrée en littérature. In: *Étude littéraire* [online] Č. 1, s. 45 – 61 [cit. 2021-07-16]. ISSN 0014-214X Dostupné z: <https://www.erudit.org/fr/revues/etudlitt/1987-v20-n1-etudlitt2233/500787ar/>.
13. LOCMARIA, Noël Marie Victor du Parc. 1846. *Souvenirs des voyages de monseigneur le duc de Bordeaux en Italie, en Allemagne et dans les États de l'Autriche* [online]. Paríž: H.-L. Delloye [cit. 2021-06-07]. Bez ISBN. Dostupné z: https://books.google.sk/books?id=RGISAAAAYAAJ&pg=PA3&hl=sk&source=gsb_toc_r&cad=4#v=onepage&q&f=false.
14. MEDJI, Naima. 2017. Le récit de voyage: quête et découverte dans *Autoportait avec grande et dieu, Allah, moi et les autres* de Salim Bachi. In: *Multilinguales* [online] [cit. 2021-06-28]. ISSN 2335-1853. Dostupné z: <https://journals.openedition.org/multilinguales/437#quotation>.
15. NOSKOVÁ, Ingrid. 2014. *Interpretácia literárnych textov ako čitateľský stimul* [online]. Bratislava: Metodicko-pedagogické centrum [cit. 2021-06-21]. ISBN 978-80-565-0182-5. Dostupné z: <https://archiv.mpc->

edu.sk/sites/default/files/publikacie/i_noskova_interpretacia_literarnych_textov_ako_citatelsky_stimul.pdf.

16. TANCER, Jozef. 2013. *Neviditeľné mesto. Prešporok/Bratislava v cestopisnej literatúre*. Bratislava: Kalligram, spol. s. r. o. ISBN 978-80-8101-665-3.
17. TIBENSKÝ, Ján a Viera URBANCOVÁ. 2003. *Slovensko očami Európy 900 – 1850*. Bratislava: Academic Electronic Press. ISBN 80-89104-23-1.
18. VENAYRE, Sylvain. 2006. Pour une histoire culturelle du voyage au XIXe siècle. In: *Société & Représentations* [online] Č. 1, s. 5 – 21 [cit. 2021-06-07]. ISSN 1262-404X Dostupné z: <https://www.cairn.info/revue-societes-et-representations-2006-1-page-5.htm>.
19. VENAYRE, Silvain. 2011. Que reste-t-il de nos voyages? De la mémoire du voyageur aux souvenirs de touriste. In *Le voyage et la mémoire au Xx^e siècle*. Paríž: CreaphisEditions, s. 9 – 30. ISBN 978-2-35428-037-6.
20. WEBER, Anne-Gaëlle. 2006. Le genre romanesque du récit de voyage scientifique au xixe siècle. In: *Société & Représentations* [online] Č. 1, s. 59 – 71 [cit. 2021-06-07]. ISSN 1262-404X. Dostupné na: <https://www.cairn.info/revue-societes-et-representations-2006-1-page-59.htm>.
21. WEBER, Anne-Gaëlle. 2020. Le récit de voyage et la fabrique du littéraire. In *Viatica* [online]. Č. 7 [cit. 2021-11-04]. ISSN 2275-0827. Dostupné z: <https://revues-msh.uca.fr/viatica/index.php?id=1253>.

Mladá veda

Young Science

ISSN 1339-3189